

Gestaltungsprogram för Innovatum Södra Etapp 2

2016-11-23

Syfte

Gestaltningssprogrammet ska ange riktlinjer för hur ny och befintlig bebyggelse kan utformas och förändras med varsamhet om den karaktär som framför allt den tidigare industriepoken efterlämnat.

Gestaltningssprogrammet utgör därmed ett komplement till områdets detaljplan och är ett underlag för projektering, bygglovgivning och genomförande av ny och befintlig bebyggelse för kontor, vissa övriga verksamheter, bostäder och tillhörande allmänna ytor.

Avgränsning

Gestaltningssprogrammet koncentreras till en karaktärisering i fråga om skala, material och kulörer samt förslag på placering och utformning av attraktiva mötesplatser. Sammantaget en förtätning med hänsyn till den helhetsbild som kan beskrivas med begreppet "innovatummässighet", i kombination med att åstadkomma en "mänsklig skala".

Bakgrund

Innovatumområdet, f d Nohab/Wärtsilä, är en plats med en rik kultur- och industrihistorisk miljö. Nohabs verkstadsanläggningar etablerades i mitten av 1800-talet på den västra sidan av Bergkanalen där man kunde få kraft från egen vattenturbin.

År 1896 började nya verkstäder uppföras på den östra sidan av kanalen och en överflyttning inleddes. Denna process slutade först 1933 då hela Nohabs verksamhet inklusive huvudkontoret flyttades till den östra sidan.

På 1950-talet skedde en större tillbyggnad i det södra området, det som idag är Byggnad 79 m fl. På 1970-talet tillkom Byggnad 88 (nuvarande Nova Arena) varvid delar av tidigare hallbyggnader ersattes.

I slutet av 1990-talet avslutades huvuddelen av industriverksamheten och en epok med verksamheter inom forskning, utbildning och upplevelser inleddes genom bildande av stiftelsen Innovatum.

Vision Innovatum

Översiktsplanens målbild "Trollhättan – en stolt och innovativ stad med plats för framtiden" är målbild även för Innovatumområdet. Strategier för att förverkliga målbilden uttrycks i Översiktsplan 2013.

Berörda strategier för Innovatums fortsatta utveckling från industriområde till en plats för kunskap och upplevelser och boende utgörs främst av:

Bebyggelseutveckling för en blandad, attraktiv och sammankopplad stad...

- genom att öka andelen byggnader och offentliga platser med god gestaltning
- genom att människor och aktiviteter blandas och kopplas samman
- genom förtätning och utveckling där kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljöer kan bevaras

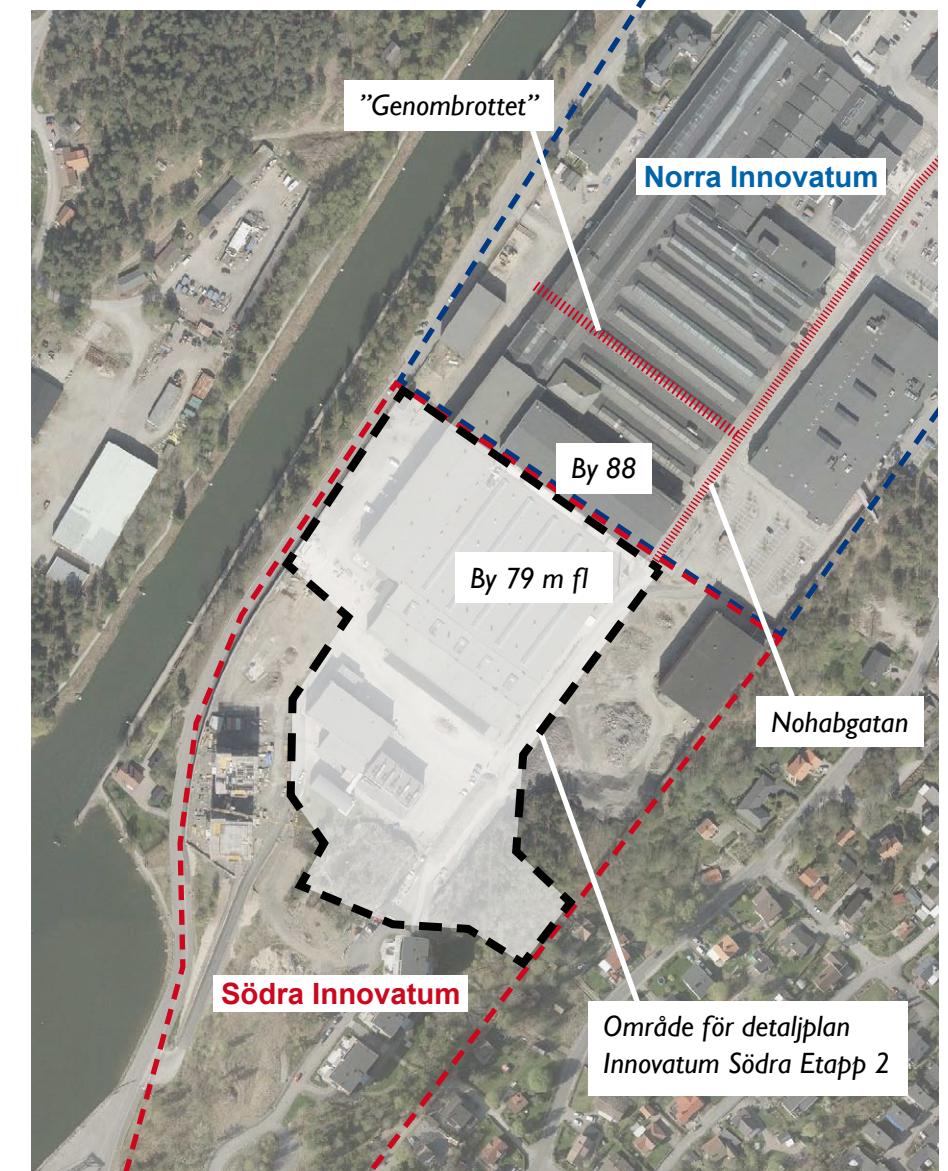
Attraktiva miljöer för företag och innovatörer...

- genom att skapa miljöer i vilka verksamheter med liten omgivningspåverkan vill etableras och utvecklas.

En trafikstruktur för ökad andel gång-, cykel- och kollektivtrafik...

- genom att satsa på GC-vägar och kollektivtrafik

Ett gestaltningssprogram för Innovatumområdets norra del tas fram parallellt med detta program. Områdets betydelse och övergripande karaktär från industriepoken ligger till grund för det gemensamma synsätt som programmen behandlar i frågor om material, kulörer och bebyggelseskala i respektive områdes utformning.

Innovatumområdet kan delas upp i Norra och Södra delen. Den norra har stor andel befintlig bebyggelse och övervägande verksamhetsinnehåll. Den Södra delen är ett förtätningsområde för bostäder, delvis på tidigare obebyggd mark.

Nohabgatan är pulsådern genom Innovatumområdet. Projektet "Genombrottet" är den nyligen genomförda ombyggnaden för nya verksamheter inklusive en ny tvärpassage för trafiken.

Innovatummässighet och skala

Den kvarvarande äldsta bebyggelsen består av byggnader från sekelskiftet 1900 och är huvudsakligen uppförd med mer eller mindre bearbetade/ornamenterade fasader i tegel. Flera av husen är storskaliga hallbyggnader med stora spännvidder och konstruktioner av stål eller gjutjärn. Byggnader uppförda under Nohabs senare tidsperiod, från 1970-talet, är ofta utformade med plåt- eller skivfasader (t ex byggnad 88, senare ombyggd till Nova Arena). Speciellt tydligt är detta i de byggnader och ombyggnader som hittills tillkommit under Innovatums tid, med områdets nya verksamhetsinriktning, där också fasader av glas och stål på ett nytt sätt karaktäriserar området.

Innovatum Norra

Inom norra delen av Innovatum kan i de kvarvarande byggnaderna avläsas några olika epoker inom svensk industriarkitektur, med början i sekelskiftets ornamenterade tegelarkitektur till en mer renodlad och funktionellt inspirerad tegelarkitektur vid mitten av 1900-talet. I modernare tid har en övergång skett till plåthallar, bland annat den stora byggnad 88 (Nova Arena) som är områdets högsta byggnad. Till detta har, sedan 1990-talet, en mer solitär och uttrycksfull nutida arkitektur tillkommit.

Bebyggelsens fasader domineras i sin färgsättning av dova och mättade kulörer i en rödbrun till gråsvart kulörskala, representativa för industribyggnader från 1900-talets första hälft. Inslag av gröna eller gråbruna kulörer finns i spröjsade fönster och snickerier. Med undantag för de gröna fönstren har denna kulörskala ofta använts även i de senare tillkomna byggnaderna.

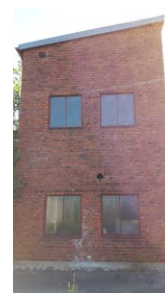
Kring de stora industribyggnaderna i äldre industriområden fanns ofta en mindre skala i de många komplementbyggnaderna, så även inom Nohab. Dessa är idag till största delen borta och ersatta med relativt stora parkeringsytor.

Den relativt nytillkomna byggnaden N3

Längs Nohabgatan, med några av de äldre industribyggnaderna men även flera nytillkomna/ombyggda. I fonden den karaktäristiska byggnaden Nova Arena.

Exempel på befintliga mindre resliga byggnadsvolymer i Innovatum Norra

Delar av den storskaliga lägre industrihallen har ostrukturerade mindre tillbyggnader som ger ett oplanerat och tillfälligt intryck. Något av denna karaktär skulle kunna användas som inspiration vid ombyggnad.

Stora öppna parkeringsytor dominerar mellan bebyggelsen i norr

Industribyggnad 79 ligger i gränslandet till bostäderna i söder. Till höger den högre delen ut mot bergkanalen.

Exempel på bostadsbebyggelsen i södra Innovatum.

Innovatum Södra

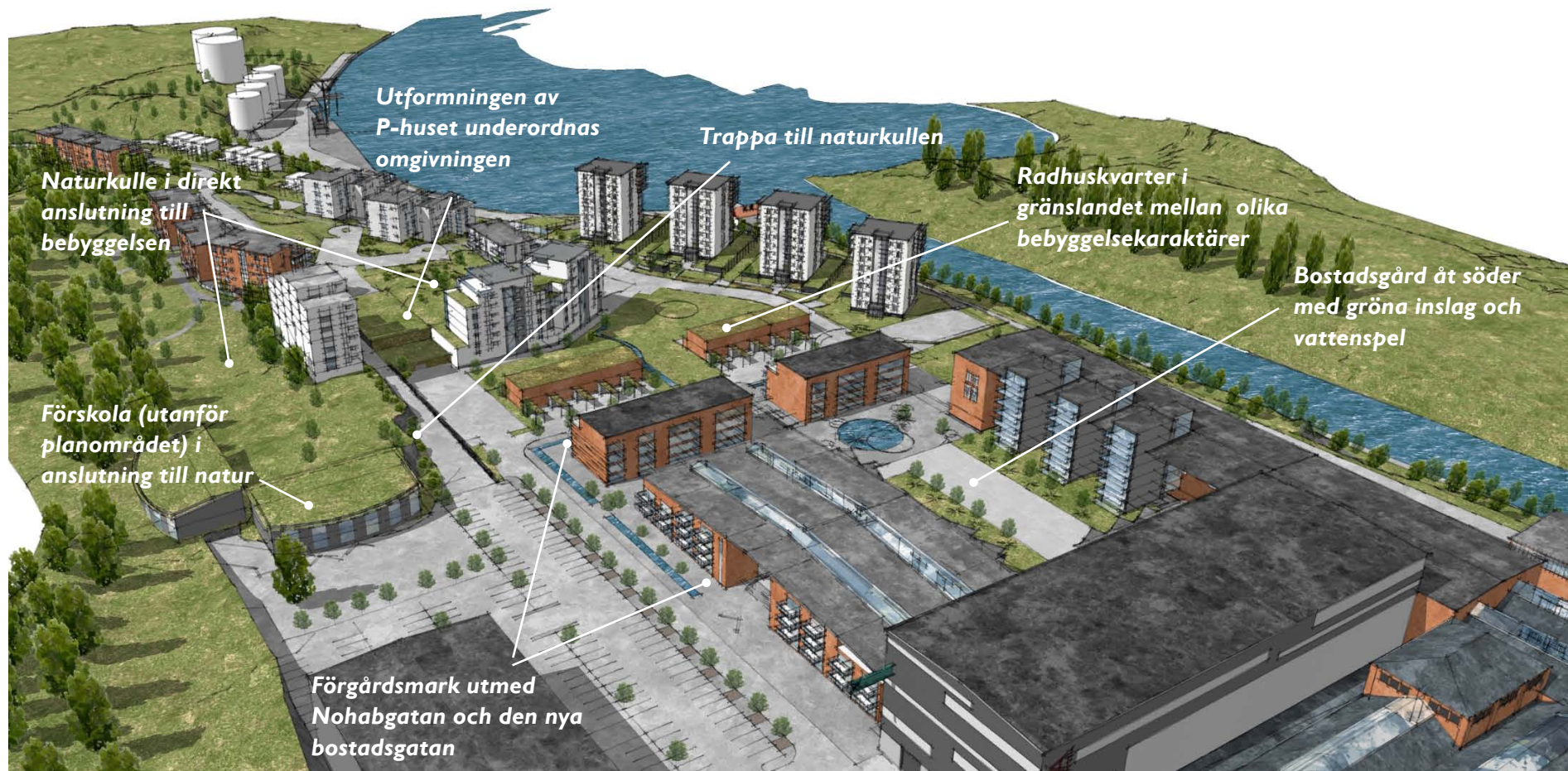
I den södra delen av Innovatumområdet är sedan ca 5 år tillbaka en exploatering med flerbostadshus påbörjad. Denna del blev under industriepoken aldrig bebyggd utan var huvudsakligen naturmarksområde eller använts för materialupplag och kommunikation.

Bostadsbebyggelsen har i flera avseenden utformats med karaktärsdrag från indutribesbyggelsen, exempelvis har tegel använts som fasadmaterial i de första bostadshusen och socklar utförts mörka. Även corténstål runt planteringar bidrar till känslan av samhörighet med det äldre. Samtidigt upplevs att området har fått sin egen identitet och atmosfär med husen placerade naturanpassat i terrängen eller som solitärer (de fyra punkthusen) i kanten av området.

I gestaltningen av det ännu oexploaterade gränslandet mellan norra och södra Innovatum är ambitionen att genom de karaktäristiska dragen från industritiden och dagens verksamheter knyta samman området identitetsmässigt med den nya bostadsbebyggelsen och skapa ett sammanhang som bär drag av områdets historia som industriområde och som innehåller begreppet "innovatummässighet".

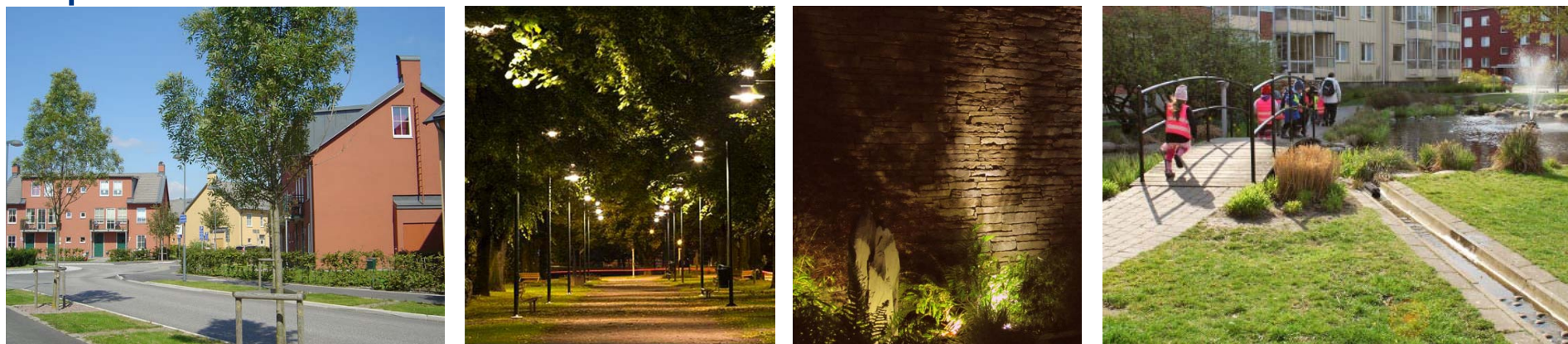
Några generella karaktäristiska drag för både Norra och Södra Innovatum

- Långa, storskaliga byggnader som i höjd varierar huvudsakligen mellan ca 9 och 27 meter
- Äldre fasader med gråbruna eller gröna fönster, rödbrunt slaget tegel på grundmurar av natursten eller mörkgrå betong
- Nytillkomna fasader med glaspartier och släta vita, gråa och svarta skivmaterial/puts
- En variation av tät och gles struktur i form av stora sammanbyggda kluster – stora parkeringsytor
- Brist på grönytor och större grupper av vegetation i Norra
- I nybyggda delar av Södra även småskaligare och mer bearbetade gårdsmiljöer, lägre gårds-/entrébyggnader, mer naturmark

Modellskiss av föreslagen bebyggelse och utemiljö i gränslandet mellan område med industrikaraktär och bostäder

Inspirationsbilder

Bilder som visar på en bebyggelseskala för radhuskvarter, gångzonslösningar med låg, rumsskapande och avbländad belysning, vattenmiljö i bebyggelse, naturstensmur samt terrasslösning med corténplåt, ett användbart material med tydlig koppling till tidigare industriverksamhet.

Gestaltningförslag – sammanfattning:

• byggnader:

- Byggnader ska generellt utformas så att en god helhetsverkan skapas mellan befintlig industribebyggelse och nya områden.
- Bebyggelse med tunga rustika material och mättade färger för anslutning till industrikaraktären.
- Bebyggelse med lätta material (ljus puts etc) och transparens (glas) för anknytning till bostadsbebyggelsen i söder.
- Radhuskvarter i gränslandet utförs i en liten och mänsklig skala med enkla husvolym och dova kulörer.
- Balkonger, burspråk och andra element som bygger ut från grundformen ska karaktäriseras av lätthet och transparens alternativt med tyngd och industrikanäla (smide, cortén etc)
- Norra sida av P-huset underordnas omgivningen, kompletteringar som bidrar kan vara sprängstensmur, vegetationsfasad etc.

• gårdar, gator, platser, grönytor:

- Generellt öka andelen gröna ytor inom området, speciellt vid bostadskvarter och platsbildningar.
- Förgårdsmark utförs mot anslutande gator (t ex armerade grönytor, vattenmiljö, sittplatser etc).
- Nohabgatan utformas som gångfartsgata utmed bebyggelsen i Södra Innovatum.
- Trädalléer och dagvattenkanaler längs bilgator och gc-vägar
- P-husets tak utformas delvis som terrassbjälklag med vegetationstak och sammanlänkas om möjligt med intilliggande naturområde till en större grönyta.
- Gröna tak på komplementbyggnader och andra lägre byggnader som exempelvis radhusen.
- Branta bergsskärningar terränganpassas med terrasserade gräs- eller vegetationklädda slänter.
- Stora höjdskillnader tas upp med gabion- eller naturstensmurar alternativt eller i kombination med terrasserade planteringar.

Principer för utformning av bostadskvarter, stråk och platser

Bostäder inom kvarter A och B

- **Bebyggelsen karaktäriseras av tunga, rustika material och mättade färger i de delar som vänder sig mot omgivande stads- och gaturum för att anknyta till industrikaraktären i norr**

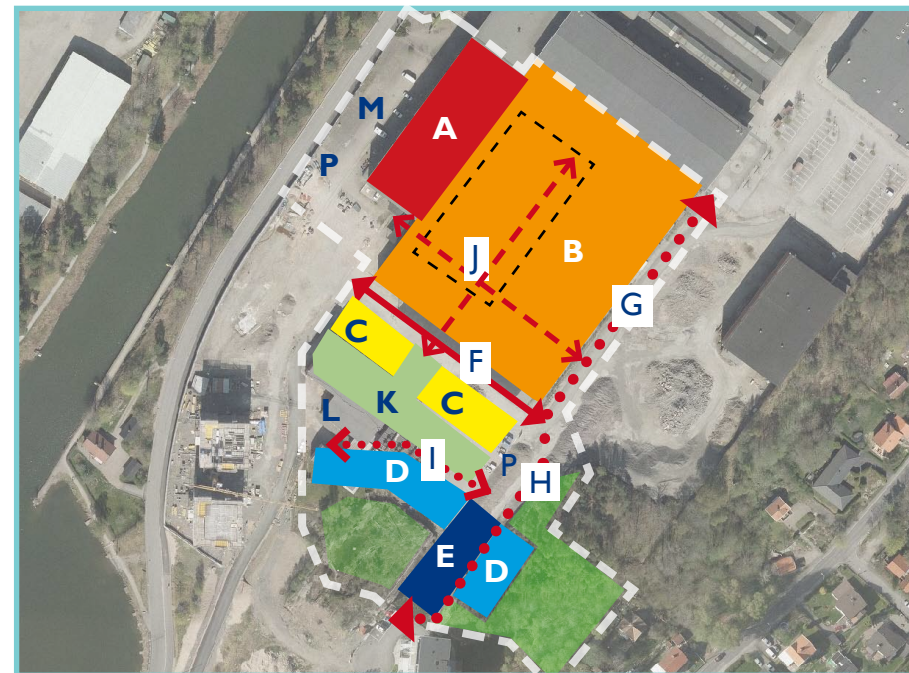

Modellbild av kvarter med hus A och B sett från söder

Hus A (den högre delen av byggnad 79), förändras varsamt för att möjliggöra ombyggnad till lägenheter. Husets tegelfasad och betydelse som en länk i industriutvecklingen och i stadsrummet värnas.

Hus B (den lägre delen av byggnad 79), är idag en stor industrihall med en mer sluten tegelfasad. Hallen bryts upp i ett antal enskilda bostadshus. Befintligt yttertak och lanterniner kan delvis behållas över en vinterträdgård i de östra bostaddelarna medan en gård skapas i mellanrummet till Hus A. Fasader mot omgivande gator bör utföras som tegelfasader.

- **Balkonger, burspråk och andra element som bygger ut från grundformen karaktäriseras av lätta konstruktioner och transparens som kontrast till de mot omgivningen tunga fasaderna, utkragande balkonger undviks på älvsidan.**
- **Gårdsmiljön omges med ljusa och lätta fasader för optimala ljusförhållanden och som kontrast till hus A**
- **Entréer till verksamheter i bottenvåningen i hus B riktas mot Nohabgatan.**

Översikt med bebyggelsekvarter (A-E), stråk (F-J) och platser (K-M) samt större p-platser (P)

Bostäder inom kvarter C

Radhusbebyggelsen i kvarter C utgör en slags avslutning av industrikaraktären, utformad i en mindre skala.

- **Små och enkla husvolymen i marknära radhusboende**
Kvarter i gränslandet mellan industri- och bostadsbebyggelsen. Med sin mindre skala kan husen representera de små komplementbyggnader som tidigare fanns inom Nohab-industrin, som då bidrog till en gradering av industriområdets olika byggnadshöjder.
Fasader som ansluter mot bebyggelsen i norr med kulörta och rustika material, ex. vis. tegel, puts, plåt etc. Tegel bör i första hand väljas.

Bostäder inom kvarter D

- **Bostadshus som karaktäriseras av en lätt och ljus fasadutformning med transparens, placerat i övergången till bostadsbebyggelsen i söder**

Bostadshus i kvarter D utformade som ljusare byggnader som ansluter till delar av bostadsbebyggelsen i Innovatum södra etapp 1, bland annat punkthusen.

2 separata skivhus i 6-8 våningar placerade mot en för området gemensam naturkulle. Det västra huset är i sina yttre delar (gavlarna) upplyft på pelare 2-3 våningar från mark. Det östra huset är placerat i direkt anslutning till naturmark i områdets östra del, med liknande utformning. Mellan och delvis under de båda husen ligger ett parkeringshus i upp till 2 våningar och eventuellt en cykelpassage.

Parkeringshus inom kvarter E

- **P-husets fasader underordnas omgivningen**
För att underordna sig kringliggande miljö och bebyggelse utformas synliga delar av fasader med vegetationsväggar/klätterväxter på armeringsnät e d.
Garageinfarter utformade som industriportar, exempelvis som skjutport av cortén eller stål målad i dova kulörer.
- **P-husets tak utformas som planterat gårdsbjälklag med vegetation som visuellt i möjlig mån sammanlänkas med intilliggande naturområden.**
- **Terrängtrappor, sprängstensmurar m m kan komplettera.**

Gator och stråk

- **Den nya tvärgatan (F) utformas för biltrafik med inslag av vegetation i närmiljön mot bostäderna**

En sekvens av skyddande och rumsbildande element skapas utmed bilgatan där en trädrad längs bilgatan avskärmar en gångzon med sittbänkar vid en grund dagvattenkanal med vattenväxter. Förgårdsmark avgränsas med murar/vegetation uteplatser för bebyggelsen inom kvarter B. Se gatusektion 1.

Radhusens entréer i kvarter C ligger mot gatan, innanför parkering under carport.

- **Nohabgatan är det naturliga stråket för den "lätta trafiken" och utformas som gångfartsgata (G) inom detaljplaneområdet**

Gatan ska vara ett lugnt stråk avskärmat från parkeringsområdet i öster med bland annat en trädrad som en enkelsidig allé. Närmiljön vid husfasaden av kvarter B är liknande tvärgatans, så att det bildas en sammanhängande miljö i anslutning till entrézon och skyltfönster m m för verksamheter i bottenvåningen av hus B. Se gatusektion 2.

- **Gång- och cykelvägar (H-I)**

Som en fortsättning på gångfartsgatan löper gc-vägen vidare söderut mellan en bergsslänt och p-huset/markparkering mot Ånglokskatan. Stråket ligger i svag lutning med natur-/sprängstensstödmur mot markparkeringen.

- **Övriga stråk (J)**

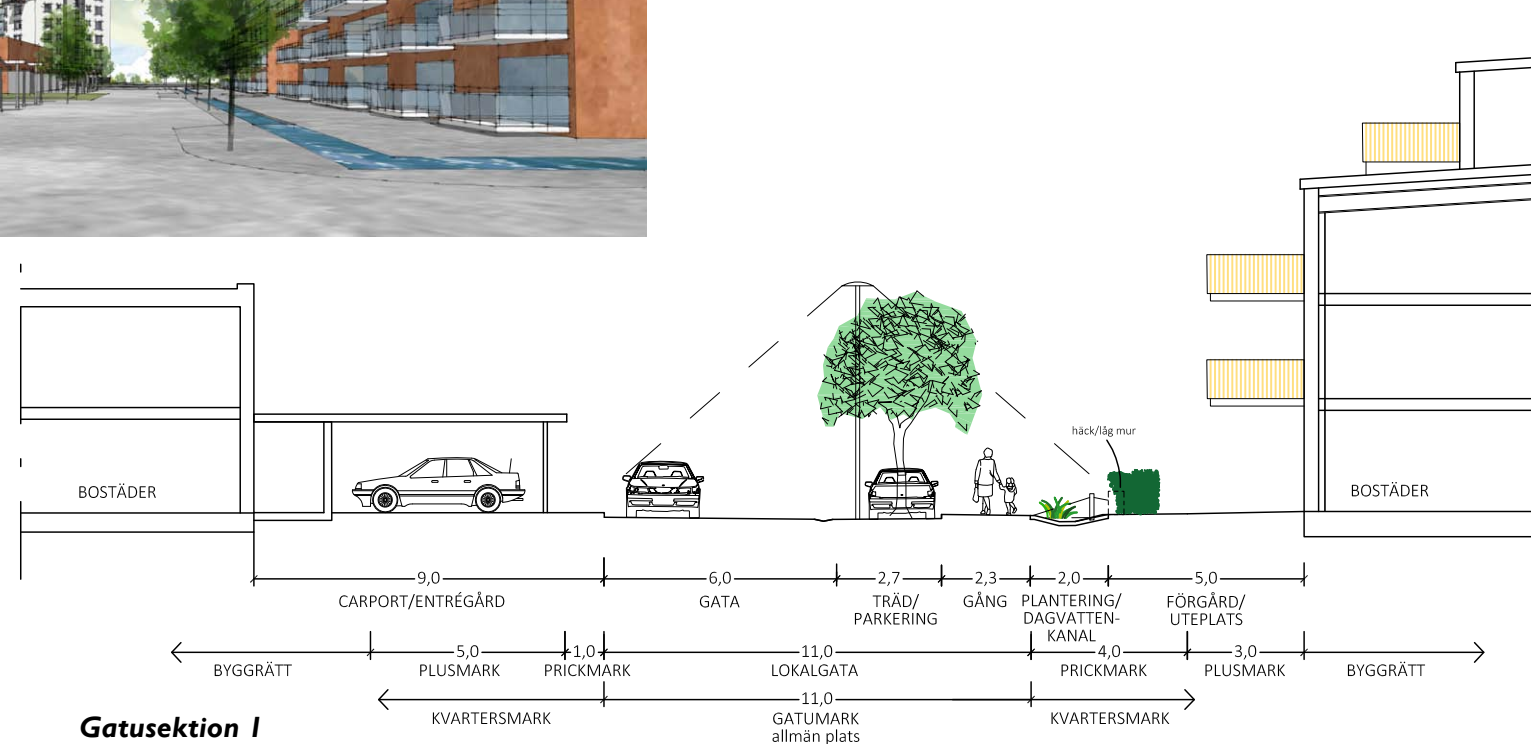
Genom kvarter B, mellan husvolymerna och den öppna gården, kan genomgående gångstråk bindas samman med omgivande gator och platser.

Exempel på sparsmakad något upphöjd förgårdslösning med cortensarg

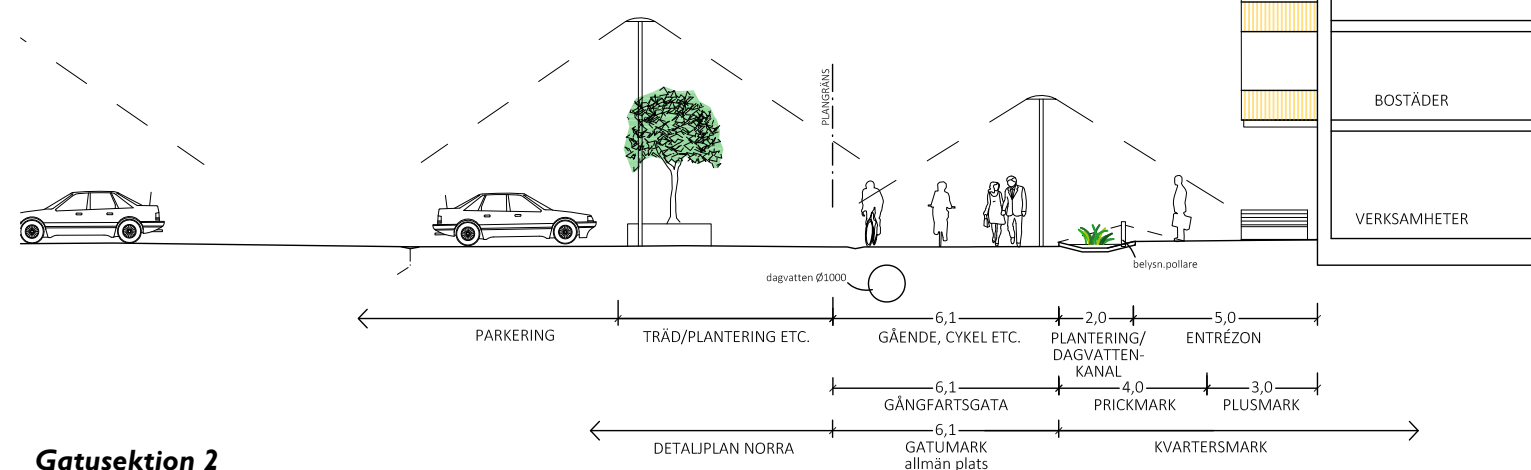

Den nya tvärgatan
(Dieselloksgatans förlängning) Gaturummet stötts med trädrad till en enkelsidig allé. Miljön närmast husen utgörs av förgårdsmark som utformas så att det skapas en halvprivat zon mellan gaturummet och bostäderna, och i övrigt med en utformning som överensstämmer med gatusektion 2 nedan.

Nohabgatan mot söder.

Gångfartsgata där gaturummet avskärmas med trädrader som bildar en allé. Gångbana och sittbänkar vid en anlagd vegetation/svackdike avgränsar förgårdsmarken/entrézonen närmast husen i kvarter B. Viss fordonstrafik kopplad till kvarteret kan förekomma, dock på de gåendes eller cyklandes villkor.

Platser i stadsrummet

- **Grönområde i gränslandet (K), tydliggör övergången från den strukturella industrikaraktären till den mer informella och fria struktur som bostadsbebyggelsen representerar**

Området kan exempelvis utformas som en anlagd park, med en blandning av små parkträd i gräsytor och grusgångar längs ett grunt svackdike, en fortsättning av den vattenmiljö som finns vid bostadshusen och på gården i kvarter B. Diket samlas slutligen till en vattenyta/damm med växter och natursten som en vattenlek vid "lektorget".

- **Lek- och samlingsplats anläggs som en torgyta i anslutning till grönområde (L)**

Lektorg och svackdiken/dagvattenkanaler vid gångstråket utmed kvarter D

En yta för lek och möten, öppen mot söder, i kanten av parken. Gärna utformad som en annorlunda lekmiljö med viss koppling till industri, järnväg, sjöfart, äventyr.

Exempel på inspiration för lekplats – rustikt, teknik, timmer, stål, svart, rött.

- **Anordnad större gård vid hus A (M)**

Plats för lite större uteplatser för bostäder i hus A samt en större planterings- och gräsyta. Gångvägspassage kan ordnas för att nå Åkerssjövägen och "Genombrottet". Visst utrymme är möjligt att ordna som besöksparkering.

Markplanering och dagvatten

- **Vatten/dagvatten som miljöskapande element**
- **Generellt ökade inslag av vegetation och grönytor** i gaturummen, på bostadsgårdar och vid vatten.
- **Markbeläggning som varierar med användning**
Gator och parkeringar med asfalt. Gångytor med plattbeläggningar, gatsten etc. Träd- och planteringsytor omges av smågatsten och skydd av smide etc.
- **Förgårdar/uteplatser avgränsas mot gatan med låga murar eller häckar alt upphöjd yta med corténkant**

Exempel på vatten som element i bomiljön, här som dagvattenkanal, torrdamm, regnträdgård etc.

Exempel på markbeläggningar i den befintliga miljön inom Norra Innovatum (2 foton).

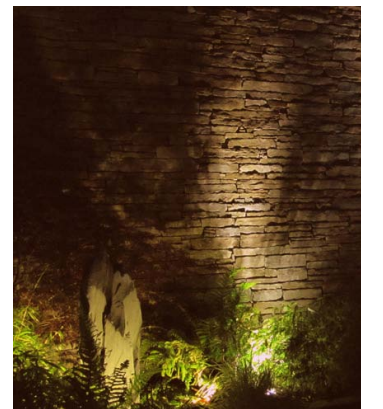

Till höger exempel från annan ort på räls i mark med mjuk plantering runt om, istället för asfalt.

Möblering, belysning, utsmyckning m m

- **Zonerna för gångtrafik utmed områden med vatten och växtlighet, är också platser för vila och utrustas med sittbänkar, papperskorgar, belysningspollare m m**
- **Uterummen (gator, stråk och platser) förses med god funktions- och miljöbelysning**
- **I korsningen mellan Dieselloksgatan och den nya tvärgatan planeras en skulptur i form av en maskindel från Nohabtiden**

Bergsslänt/terrassering utmed gc-vägen mot söder kan exempelvis miljöbelysas på ett effektivt vis.

Naturmark och vegetation

- **Naturmark lämnas huvudsakligen orörd mot husen, där bebyggelsen ansluter**